

tis contigit, S. Sedes ope fœderis initi cum variis regnis et guberniis statui Ecclesiarum providit, et alienationes bonorum ecclesiasticorum a publica auctoritate licet illegitima factas ut plurimum sancivit. Quare inducta est praxis ut si recurrerent ad Sedem Apostolicam illi qui bona retinebant, quæ inciderant sub dispositione fœderis vulgo 'concordati' provideretur per declaratoriam cum hortatoria. Idest S. Sedes declarat bona acquisita a privatis retineri posse ceu propria; hortatur vero eos, ut si quæ sint onera pia adnexa, illa adimpleant.

9. Quod si recurrerent illi, qui bona retinebant non comprehensa in fœdere, prius quidem concedebatur facultas illa retinendi sub tribus conditionibus: 1°) Standi mandatis Ecclesiæ. 2°) Adimplendi pia onera. 3°) Certiorandi de his hæredes et successores. Deinde vero auctoritate Pontificis factum est ut possessores istorum bonorum, quæ in fœdere non comprehenduntur, admitterentur ad compositionem cum Ecclesia. Quoad vero actualem spoliationem Ecclesiarum præsertim in Italia, remanet quidem prohibitio alienationis et acquisitionis sub pœna nullitatis, non solum ex dispositione generali Constitutionis *Apostolicæ Sedis*, sed etiam ex publicis et solemnibus protestationibus Summi Pontificis. At justa causa interveniente concedi solet facultas emendi bona ab invasoribus occupata, et si fuerint coempta absque venia concedi solet absolutio a censuris, et facultas retinendi eadem bona. In primo autem et in altero casu conditiones exigi solent, quas inter prima et præcipua est ut bona ecclesiastica acquirenda vel acquisita conserventur et retineantur ad nutum Ecclesiæ, et cum obligatione standi mandatis inde ferendis.

TITULUS XVIII.

De Confessis.

1. Aggreditur B. Raymundus novum tractatum, qui respicit partem non minus propriam et essentialem iudiciorum, nempe probationes juridicas eorum quæ veniunt in iudicium. Præmittitur vero titulus De Confessione quia per confessionem unius collitigantis, cum quibusdam conditionibus factam, alter eximitur ab onere probandi.

Confessio in sensu tituli est 'asseveratio illius quod ab adversario intenditur'. Alia est *judicialis*, alia *extrajudicialis*. Judi-

cialis est quæ in jure fit seu in actibus iudicii, coram legitima persona. Si enim vel extra locum ubi jus redditur, et extra acta iudicii, vel coram persona incompetenti facta fuerit, haberi nequit ceu confessio judicialis. Censetur vero judicialis confessio 1°) si fiat coram ipso iudice causæ sedente pro tribunali; 2°) si coram notario, qui fuerit obligatus ad confessionem excipiendam; 3°) vel si articulis transmissis ex iudice pars scripto respondeat; 4°) confessio coram arbitrio legitime constituto etiam habetur uti judicialis. Quæ aliter fiat confessio dicitur extrajudicialis, quia facta est extra iudicii locum et non coram legitima persona.

2. Alia confessio est *simplex*, alia *qualificata*. Simplex ea est quæ pure et simpliciter admittitur, idest asseritur intentio adversarii. Qualificata est ea qua quis non solum fatetur in quod intendit adversarius, sed etiam circumstantias et adjuncta facti exponit per quæ majorem inducit veritatis præsumptionem.

3. Alia est confessio *cum adjectione causæ*, alia *sine adjectione causæ*. Prima locum habet cum quis confitetur non solum intentionem adversarii, sed etiam titulum cui intentio illa innititur. Secunda est quæ exhibet solummodo intentionis adversæ partis asseverantiam.

Alia est *jurata*, alia *non jurata*, prout eidem vel accesserit vel non accesserit juramentum.

4. De valore confessionis et I^o. De conditionibus in genere necessariis ut valeat confessio.

1^a) Conditio ea est ut emittatur ab eo, qui major est ætate; qui enim minor est absque curatoris assistentia nequit sibi nocere in iudiciis.

2^a) Confessio debet esse spontanea et libera. Quæ enim ex coacta procedunt voluntate, non revelant rerum veritatem.

3^a) Cum plena libertas esse nequit etiam, ubi deest cognitio rerum hinc confessio ut valeat debet ex certa scientia procedere.

4^a) Debet esse contra ipsum confitentem; tertiæ enim personæ non præjudicat.

5^a) Debet esse de re litigiosa et quidem de re certa, non vero incerta.

6^a) Talis esse debet confessio ut nec jus nec natura repugnet. Hisce positis

5. *Queritur* 1°) De valore juridico confessionis extrajudicialis. Generalis regula est 'Confessio extrajudicialis præsentem adversario

facta cum adjectione causæ in civilibus habetur loco probationis, ita ut adversarius eximatur ob onere probandi suam intentionem.⁷ Ita ex jure romano. *l. Cum de indebito. ff. De Probation. Consonat cap. 10. De Probationib. et glossa in can. Testes c. 3. q. 9.* Hinc vi hujus confessionis qui eam emisit potest condemnari. Ratio est quia præsentem adversario non præsumitur quis velle fictitiam obligationem palam facere, simulque causam exprimere per quam debitum speciale cognoscitur. Quare moraliter impossibile videtur contrarium. Atqui ut iudex procedat ad sententiam, requiritur solum et sufficit moralis impossibilitas oppositi. Ergo. Requiritur vero a) Ut pars adversa sit præsentem. Ita *gloss. in cap. 14. De fide instrum. v. Sed si causam.* Nam major cautela solet in sermone observari præsentem adversario, a quo timere possimus præjudicium, quam cum nemo est, qui contra nos nostra confessione uti possit. In jure autem censetur adesse præsentem confessioni adversarius, cum vel ipse vel ejus gestor negotii, aut procurator confessionem audierit. Quod si vero absente parte adversa edatur confessio extrajudicialis cum causa, ea vim habet probationis simplicis, scilicet per se non relevat alium colligantem ab omni onere probationis, nisi alia adminicula concurrant, quæ ostendant confessionem fuisse emissam serio, et ex animi persuasione, et ex certa scientia obligationis. Ita ex. gr. si confessio absente adversa parte emissa fuerit per scripturam, vel eo magis per instrumentum. Ita etiam si juramento fuerit confirmata. Ita si ex intervallo serio fuerit geminata. Ita etiam si fuerit facta favore causæ piæ, ita ut qui confessus est appareat voluisse consulere animæ suæ. In hisce enim casibus, qui confitetur parte adversa absente, præsumi nullo modo posset voluisse illusorie animi sui sensus aperire.

b) Requiritur adjectio causæ obligationis, ut iudex cognoscat confitentem fuisse locutum de illo debito in specie determinato, de quo actor quæstionem movit. Quare defectus mentionis causæ aliquando imminuit vim probativam confessionis, nec proinde eximit adversarium ob onere probandi. Ita *cap. 14. De fide instrum.* Hinc doctorum sententia communis, hanc confessionem solummodo simplicis probationis virtutem obtinere; quæ proinde vires simplicis probationis potest acquirere ex adminiculis. Si ex. gr. iterato fiat ex intervallo, et uniformiter super determinato objecto, quia confitens demonstrat firmam voluntatem debendi. Ita ex. gr.

si fiat cum juramento, quia nemo præsumitur velle, non veram obligationem contra se in alterius favorem firmare jurejurando.

c) Ut valeat confessio extrajudicialis debet esse serio prolata non vero ex passione iracundiæ, aut ex metu vel importunis suasionibus extorta. Pariter debet esse principaliter non vero incidenter prolata. Nam ea, quæ incidenter dicuntur, potius inadvertenter quam ex plena consideratione et consilio pronunciata fuisse præsumuntur.

Doctores adsunt qui contendunt confessionem extrajudicialem, ut probationis virtutem habeat, requirere etiam adversæ partis acceptationem. At non videtur necessaria expressio hujus acceptationis. Nam ubi præsumptio juris assistit, necesse non est requirere aliquid superadditum. Jamvero a jure quis præsumitur adprobare, quod in sui favorem vel asseveretur vel geratur.

6. Hæc vero quæ diximus, valent in causis civilibus. Si enim sermo sit de criminalibus causis confessio extrajudicialis cujuslibet delicti non habetur ceu plena probatio. Nam ad demonstrandum aliquem reum fuisse criminis alicujus, præsertim quod secumferat pœnam gravem, requiruntur probationes, omni exceptione majores, quæ nempe in animo iudicis certam inducant persuasionem non solum de auctore delicti, sed etiam de moralitate actionis, et de gradu culpabilitatis. Pœna enim gravis haberi potest ceu damnum irreparabile saltem quoad famam et publicam opinionem. Quare extrajudicialis confessio præsertim si in iudicio impugnetur, merito non præsumitur facta ex animi consilio, sed potius ex levitate aut ex extrinseca coactione. Hinc reus non potest ex sola extrajudiciali confessione condemnari pœna ordinaria in articulo codicis determinata contra aliquod delictum, sed pœna extraordinaria plectetur.

7. Sed *quæritur* quomodo probetur extrajudicialem confessionem intervenisse?

Probatur factum confessionis extrajudicialis prolatae 1°) Si is qui eam emisit, dicat in iudicio se eam emisisse. 2°) Eo negante sufficienter probata censetur confessio ex fide et depositione duorum contestium. *Cap. 23. De Testibus.* Satis enim probatum factum habetur in iudicio, ubi duo contestes fide digni de eodem facto deponant.

8. *Quæritur* 2°) Quid sentiendum de valore confessionis judicialis.

Confessio judicialis si juxta formam et conditiones superius descriptas emissa fuerit, æquivaleret veræ probationi, ita ut altera pars eximatur prorsus ab onere probandi suam intentionem. Ita communiter ex *cap. ult. De Cohabit. Cleric. et mulier. necnon ex cap. 24. De Verb. Signif.* Immo quamvis ad normam juris romani aliquibus videatur necessaria præsentia adversæ partis, ut confessio hanc plenam probandi virtutem habeat, juxta *l. fin. ff. De Interr. in jure faciend.*, tamen merito docent auctores hanc præsentiam adversæ partis ex jure canonico non requiri. Ratio est quia in *cap. ult. De Cohabit. Cleric. et mul. et in cap. 24. De Verb. Signif.* absque ulla mentione partis adversæ præsentis traditur in primo cit. cap. expresse in secundo implicite confessionem judicialem rem facere manifestam, immo notorium juris producere. Effectus autem notorietatis juris est, ut quoad probationis virtutem, id, quod notorium est ex confessione judiciali æquiparetur notorio per sententiam ipsam judicis. Igitur etiam absque præsentia adversæ partis, confessio judicialis tanti facienda est, ut plenam probationem exhibeat.

Diximus autem hanc regulam implicite tradi in *cap. 24. De Verb. Signif.* Nam Innocentius in hoc capite nominat solum in genere confessionem, eique tribuit vim reddendi rem manifestam et notoriam. Sed 1°) animadverti potest saltem de confessione judiciali, quæ extrajudiciali prævalet, verificari debere, quod in genere de confessione asserit Innocentius; 2°) in hoc *cap. 24.* confessionem æquiparari legitimæ probationi, quæ phrasis innuit probationem in jure factam, et per consequens etiam videtur innuere confessionem pariter factam in jure.

9. Ex primo hoc effectu confessionis judicialis sequitur secundus, ipsam nempe in civilibus haberi contra confitentem, ceu sententiam ac rem judicatam. Hinc inspecto rigore juris romani sententia non requirebatur, sed sufficiebat mandatum judicis executivum. Ita in *l. 1. ff. De Confessis.* Diximus vero in civilibus; quia in criminalibus confessus non habetur pro judicato neque jure romano, sed requiritur sententia judicis, qui omnibus perpensis reum condemnet. *L. 5. ff. De custodia reorum.* Etiam ob principium generale communiter receptum, scilicet ad pœnam subeundam, etiam ab ipso jure inflictam, quando requiritur externa executio, nemo tenetur nisi judicis sententia præcesserit. Immo hodie universaliter invaluit usus, ut etiam in civilibus confessio vim pro-

bativam tantummodo habeat, et proinde pro coactiva solutione obligationis requiratur subsequens sententia judicis in judiciis saltem solemnibus, in quibus nempe proceditur servato ordine juris, quia ordo judiciarius sententia clauditur. Quod firmatur etiam *cap. 10. De Transact.* ubi Pontifex in specie confessionis judicialis ait 'Respondemus, quod ex prædicta Fratrum confessione contra eos sententia procedere debeat'.

10. Tertius effectus judicialis confessionis est sanatio defectus ordinis judicialis non servati in processu conficiendo. Regula hæc desumitur ex *cap. 1. De Accusat. in VI°.*, ubi quamvis non præcessisset diffamatio et regularis inquisitio juxta *cap. 24. De Accusat.*, tamen traditur ob confessionem posse procedi ad sententiam proferendam. Verum excipitur casus quo processus fuerit irregularis ob defectum jurisdictionis in iudice. Namque confessio esset emissa coram iudice incompetente, quæ proinde plene non probat, sed æquiparatur confessioni extra iudicium emissæ.

11. Quartus effectus est ut contra explicitam confessionem et sententiam inde secutam non detur appellatio, seu non attendatur appellatio si forte proponatur. Ita *cap. 61. §. Porro de Appellat.* Quia æquum non est dari appellationem contra excessum evidentiae quæ ex confessione resultat. At quando allegari potest vel metus, vel error, vel aliquis defectus in confessione, utique admittitur appellatio. Ita etiam admittitur quando iudex excessit limites confessionis in sententia.

12. Pariter appellatio contra propriam confessionem in causis criminalibus non excluditur. Quia ad excludendam appellationem plura alia requiruntur, ob damnum, quod ex sententia judicis timeri potest. Quare doctores solent ad excludendam appellationem requirere, ut reus nedum sit confessus, sed etiam ut sit convictus. Convictus vero dicitur reus, quando vel ex testibus, vel ex instrumentis, vel ex indiciis indubiis constet ejus culpabilitas.

13. *Quæritur* 3°) An possit revocari confessio judicialis.

In genere non admittitur alia revocatio nisi ea quæ fit in incontinenti, seu quæ fiat a confitente in eodem judiciali contextu, et antequam ipse a præsentia judicis recedat. *Cap. 7. De Testib. cogend.* Quisque enim coram iudice præsumitur omnia caute et prudenter exponere, nec sibi velle præjudicium inferre. Hinc completa confessione in iudicio, qui eam emisit censetur plene cavisse rei veritati. At revocari potest etiam confessio judicialis ex inter-

vallo a) Si quis revera probare potest, se errore facti fuisse deceptum. Ex. gr. in quæstione punctaturarum solvendarum, si reus in judicio confiteatur se actori debere centum, in animo suo ex errore facti revolvens, se per centum dies a choro abfuisse, dum revera ex libris capituli constet solummodo per septuaginta dies non interfuisse. b) Si minor ætate grave damnum passus sit ex confessione. Minoribus enim graviter læsis conceditur restitutio in integrum.

14. *Queritur* 4°). An scindi possit confessio, vel debeat admitti in omnibus suis partibus, scilicet tum in iis, quæ confitenti adversentur, tum in iis quæ eidem faveant. Ex. gr. in civilibus si quis confiteatur se pecuniam mutuam accepisse, sed simul asserat se a creditore deceptum fuisse in contractu ineundo; in criminalibus vero si quis confiteatur se crimen patrasse, sed provocationem fuisse passum simul affirmet.

Non desunt doctores, qui licet teneant in criminalibus scindendam esse confessionem, quia præsumitur reus velle sese tueri et effugere pœnam; dicunt tamen confessioni in civilibus penitus standum esse, nec eam scindi posse, nisi jura præsumere faciant contra confitentem; quia confessio, ceu actus spontaneus præsumitur emissus pro rerum veritate. Verum contraria sententia firmior et probabilior videtur, sive in criminalibus sive in civilibus causis. Scilicet admitti potest confessio in ea parte, quæ favet adversario, non autem admittenda est confessio in ea parte, quæ ipsi confitenti favet; nisi demonstretur rationabilitas eorum quæ dicuntur, et probabilibus rationibus non oppugnetur confessio confitenti favorabilis. Ratio est, quia nemo præsumitur contra se velle confiteri, jus vero in genere præsumit contra ipsum confitentem, qui in sui favorem loquatur. At hæc præsumptio cessat, quoties rationabilibus argumentis probabilitatem confessionis in sui favorem ostenderit. Ergo etc.

15. *Queritur* 5°). An iudice inquirente reus teneatur iudici ipsi veritatem fateri.

Profecto si iudex non legitime interroget, reus haud sane tenetur respondere, seu poterit negare responsionem, vel ad eludendam interrogationem iudicis poterit uti circumlocutione et oratione ambigua, aut alio artificio, excluso tamen positivo mendacio. Quid vero si legitime interroget iudex? — Ut iudex legitime interroget requiritur a) ut iudex jurisdictione gaudeat in personam inter-

rogatam; b) iudex non potest uti interrogationibus suggestivis et modis seu verbis captiosis haud permissis a lege; c) ut legitima sit interrogatio iudicis in criminalibus, necesse est ut præcesserit vel interrogatio, vel accusatio, vel denunciatio, aut infamia rei super aliquo crimine; vel saltem aliqua manifesta indicia apparuerint de culpabilitate ejusdem; ita *cap. 24. De Accusat.*; d) quare legitima interrogatio esse non potest de criminibus prorsus occultis, quæ natura sua sunt nota soli Deo; e) nec principaliter interrogare potest iudex reum de aliis criminibus, quæ nec natura sua nec ex indiciis connexa sunt cum crimine, in quo legitime interrogat. Ratio est quia ordini iudiciorum optime consulitur, si inquisitio ad plura non distrahatur, sed restringatur præcipue ad principale negotium, quod est objectum processus.

Antequam quæstioni propositæ respondeamus, animadvertimus quæstionem esse potius moralem quam canonicam, nam respicit obligationem conscientiæ. Verum canonica etiam est et iudici in foro externo potest inservire. Potest enim iudex ecclesiasticus magis vel minus insistere contra reum ad sinceram confessionem exigendam, et magis vel minus tute fidere responsionibus rei, prout theoretice scit majorem esse vel minorem obligationem rei ad respondendum sincere et explicite interrogationibus propositis.

16. Hisce positis in genere dicimus, reum, si a suo iudice servato juris ordine, seu legitime interrogetur, teneri ad veritatem pandendam, quam interrogatio specificè respicit. Hanc vero obligationem exponendi veritatem etiam vinculo religionis validiorem reddi, si reus juramentum præstiterit de veritate dicenda.

Ratio conclusionis est, quia iudex legitime interrogans exercet jurisdictionem suam circa rei personam, et jure suo utitur, quod habet inquirendi veritatem ut justitiam tueatur, ac proinde ex parte rei viget obligatio obediendi iudici legitime interroganti. Quod a fortiori verificatur si deferatur juramentum, nam reus mendax fieret etiam perjurus.

17. Diximus conclusionem datam in genere valere; nam si in specie sermo sit de majoribus criminibus, quæ secumferunt maximas pœnas capitis, carceris perpetui, vel triremium, docent plures magnæ notæ auctores, reum non obligari sub gravi ad manifestandum iudici crimen, quod cæteroquin probare nequit, sed spes adsit, non facta confessione, evadendi tantam pœnam. Hinc excluso mendacio poterit reus eludere iudicis interrogationes. Ne autem